

Cel zastosowania klauzuli porządku publicznego w postępowaniu o uznanie wyroku sądu zagranicznego

The purpose of applying the public order clause in the proceedings for recognition of a foreign court judgment

**Postanowienie
Sądu Najwyższego - Izba Cywilna
z dnia 9 grudnia 2010 r.
IV CSK 224/10**

**Decision of the
The Supreme Court - Civil Chamber
of December 9, 2010
IV CSK 224/10**

Teza

Celem zastosowania klauzuli porządku publicznego nie jest ochrona konkretnego interesu strony, której dotyczy wyrok zagranicznego sądu, ale ochrona porządku prawnego państwa, w którym wyrok ten ma być wykonany.

- *OSN 2011 nr 9, poz. 101, str. 52, Legalis*
- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona), Artykuł 45*
- *Prawo prywatne międzynarodowe, Art. 7*
- *Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, Artykuł 34*
- *Kodeks postępowania cywilnego, Art. 1146 § 1 pkt 7*

Numer 375974

Skład sądu

Sędzia SN Marek Sychowicz (przewodniczący)
Sędzia SN Iwona Koper (sprawozdawca)
Sędzia SA Jan Kremer

Sentencja

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku „S.L.” w L. (Republika Czeska) przy uczestnictwie „F.A.S.”, spółki z o.o. w S.K. o stwierdzenie wykonalności na terenie Rzeczypospolitej Polskiej postanowienia Sądu

Wojewódzkiego w Hradec Kralove (Republika Czeska) z dnia 03.01.2008 r., po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 09.12.2010 r. skargi kasacyjnej uczestnika od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 15.05.2009 r. oddalił skargę kasacyjną oraz wniosek wnioskodawcy o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy stwierdził wykonalność na terenie Rzeczypospolitej Polskiej postanowienia Sądu Wojewódzkiego w Hradec Kralove, Oddział w Pardubicach z dnia 03.01.2008 r., utrzymanego w mocy postanowieniem Sądu Najwyższego w Pradze z dnia 07.05.2008 r., orzekającego o zabezpieczeniu roszczenia wnioskodawcy o wstrzymanie przez uczestnika produkcji i sprzedaży autobusów o określonych w pozwie oznaczeniach, przez zobowiązanie uczestnika do zaprzestania produkcji, importu, eksportu, sprzedaży, dystrybucji i promowania autobusu „S.”, zarówno samodzielnie, jak też za pośrednictwem osoby trzeciej. Pozew wnioskodawcy wniesiony do Sądu Wojewódzkiego w Hradec Kralove, Oddział w Pardubicach oparty został na twierdzeniach o dopuszczeniu się przez uczestnika czynów nieuczciwej konkurencji, tj. naruszenia tajemnicy produkcyjnej i techniczno-handlowej w rozumieniu art. 51 cz.k.h., ewentualnie know how w zakresie podstawowych elementów konstrukcyjnych autobusów „S.”.

Sąd Okręgowy przyjął, że wniosek, który podlegał rozpoznaniu na podstawie art. 41 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22.12.2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznania orzeczeń sądowych oraz ich wykonania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. WE L 12 z dnia 16.01.2001 r., s. 1, Dz. Urz. UE rozdział 19, t. 4, s. 42 - dalej: „rozporządzenie”) spełniał warunki przewidziane w art. 53, w związku z tym, na podstawie art. 41 powinno nastąpić stwierdzenie wykonalności postanowienia objętego wnioskiem.

W zażaleniu uczestnik zarzucił naruszenie klauzuli porządku publicznego określonej w art. 34 ust. 1 rozporządzenia. Wniósł o oddalenie wniosku lub o uzależnienie wykonania orzeczenia od złożenia przez wnioskodawcę kaucji w kwocie 10.000.000 zł na zabezpieczenie roszczeń odszkodowawczych uczestnika, jakie powstaną z chwilą jego uchylenia. W razie wątpliwości co do wykładni pojęcia „porządek publiczny”, wniósł o skierowanie przedstawionego w zażaleniu pytania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Apelacyjny Gdańsku oddalił zażalenie. Wskazał, że sąd może odmówić stwierdzenia wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego jedynie z przyczyn określonych w art. 34 i 35 rozporządzenia, a zgodnie art. 35 ust. 2 zagraniczne orzeczenie nie może być przedmiotem jego kontroli merytorycznej. Kierując się tą zasadą, Sąd Apelacyjny oddalił wnioski dowodowe uczestnika, w tym wniosek o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, jako zmierzające do wykazania, że zabezpieczenie roszczeń wnioskodawcy nie wymaga orzeczonego przez sąd czeski zakazu produkcji i sprzedaży autobusów „S.” jako całości i że wykonanie zabezpieczenia spowoduje dla uczestnika skutki likwidacji. Nie znalazł podstaw do zwrócenia się do Trybunału Sprawiedliwości z pytaniem dotyczącym wykładni pojęcia „porządku publicznego”, które - w jego ocenie - zostało już dostatecznie wyjaśnione w orzecznictwie.

Wskazał, że podstawą odmowy stwierdzenia wykonalności może być oczywista sprzeczność uznania z porządkiem publicznym państwa członkowskiego. Zgodnie ze stanowiskiem, jakie prezentuje orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, klauzula porządku publicznego powinna być używana w sytuacjach wyjątkowych, a odwołanie się do niej jest dopuszczalne, jeżeli uznanie byłoby w stopniu niedającym się zaakceptować sprzeczne z porządkiem prawnym państwa uznającego i naruszałoby jego fundamentalną zasadę.

Nie podzielił zarzutu skarżącego, że postanowienie sądu czeskiego zmierza do zaspokojenia roszczenia wnioskodawcy, co naruszałoby podstawową zasadę polskiego porządku prawnego wyrażoną w art. 731 KPC, przepis ten bowiem - jak stwierdził - nie ma zastosowania przy

zabezpieczeniu roszczeń niepieniężnych. Za pozostającą poza zakresem rozpoznawanej sprawy uznał podnoszoną przez uczestnika okoliczność, że wnioskodawca domaga się przed sądem czeskim w kolejnych wnioskach dalszych zabezpieczeń ustanawiających zakaz produkcji i sprzedaży przez uczestnika kolejnych autobusów.

Jako nieuzasadniony oddalił zarzut uczestnika naruszenia klauzuli porządku publicznego przez pozbawienie go przed sądem czeskim prawa do obrony, zarzut ten bowiem uczestnik podnosił uprzednio w skardze konstytucyjnej złożonej do czeskiego Sądu Konstytucyjnego, która została oddalona. Wskazał też, że zgodnie z art. 34 pkt 2 rozporządzenia, sąd nie uznaje orzeczenia, jeżeli pozwanemu, który nie wdał się w spór, nie doręczono odpisu pisma wszczynającego postępowanie lub dokumentu równorzędnego w odpowiednim czasie i w sposób, który umożliwia przygotowanie obrony, chyba że pozwany w odpowiednim czasie nie wniósł środków zaskarżenia. Uczestnikowi doręczono pismo wszczynające postępowanie oraz orzeczenia sądów czeskich, które zaskarżył on w wymaganych terminach, jednak bez powodzenia.

W skardze kasacyjnej uczestnika skarżący zarzucił naruszenie art. 3 ust. 1 lit. a oraz art. 28-30 TWE przez ich niezastosowanie, w tym zaniechanie analizy, czy zasada swobodnego przepływu towarów, zakaz stanowienia ograniczeń ilościowych oraz wszelkich środków równoważnych stanowią składową polskiego porządku prawnego, o którym mowa w art. 34 ust. 1 rozporządzenia, naruszenie art. 45 ust. 1 zdanie pierwsze w związku z art. 34 ust. 1 i 2 rozporządzenia przez oddalenie żądania uczestnika odmowy stwierdzenia wykonalności orzeczeń sądów czeskich przy zastosowaniu błędnej interpretacji art. 34 ust. 1, zgodnie z którą przepis ten może być stosowany wyjątkowo i tylko w przypadkach oczywistych, co w sprawie nie miało miejsca, oraz art. 34 ust. 2 przez przyjęcie, że określa on jedyny możliwy przypadek pozbawienia prawa do obrony, naruszenie art. 731 w związku z art. 755 § 1 pkt 1 KPC przez uznanie, że dokonane przez sądy czeskie zabezpieczenie nowacyjne nie narusza reguły przewidzianej w art. 731 KPC, naruszenie art. 328 § 2, art. 378 i 368 § 1 w związku z art. 397 § 2 KPC przez nierozpatrzenie zarzutów uczestnika dotyczących naruszenia wskazanych przepisów Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz naruszenie art. 233 w związku z art. 227 KPC przez odmowę przeprowadzenia dowodów wnioskowanych przez uczestnika opartą na błędnej ocenie, że zmierzają do rozpoznania meritum sprawy.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, względnie o uchylenie postanowień obu Sądów i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania lub zmianę zaskarżonego postanowienia przez zmianę postanowienia Sądu Okręgowego i odmowę stwierdzenia wykonalności przedmiotowego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pojęcie „porządku publicznego” w rozumieniu art. 34 pkt 1 rozporządzenia obejmuje podstawowe normy tworzące system prawny danego państwa, wynikające z ustawy konstytucyjnej oraz rządzące poszczególnymi dziedzinami prawa. Należą do nich normy i wartości leżące u podstaw danego systemu prawnego. Powołanie się na zasadę porządku publicznego jako przesłankę odmowy uznania i wykonania orzeczenia sądu zagranicznego może opierać się na twierdzeniu o naruszeniu zasad ustanowionych przez prawo międzynarodowe. W orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości wskazuje się na naruszenia zasad ustanowionych przez konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r. jako podstawę powołania się na klauzulę porządku publicznego (m.in. orzeczenia w sprawie *Krombach v. Bamberski*, C 7/98, wyrok z dnia 28.03.2000 r., ECR 2000/3/1-01935, oraz w sprawie *Palladoah v. Netherlands* z dnia 22.09.1994 r., A. 297-B).

Stosowanie klauzuli porządku publicznego mogą uzasadniać tylko normy bezwzględnie obowiązujące o fundamentalnym charakterze dla systemu prawnego. Aktualne pozostają w odniesieniu do art. 34 pkt 1 rozporządzenia wskazania co do wykładni i stosowania klauzuli porządku publicznego wynikające z dotychczasowego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, w myśl których odwołanie się do tej klauzuli może nastąpić jedynie wtedy, gdy uznanie lub wykonanie orzeczenia wydanego w innym układającym się państwie byłoby sprzeczne w niedopuszczalnym

Примечание [МК1]: «Понятие «публичный порядок» в значении статьи 34 пункт 1 Регламента охватывает основополагающие нормы, составляющие правовую систему данной страны, вытекающие из конституционного акта и регулирующие конкретные области права. К ним относятся нормы и ценности, лежащие в основе правовой системы. Ссылка на оговорку о публичном правопорядке в качестве предпосылки для отказа в признании и приведении в исполнение решения иностранного суда может основываться на утверждении о нарушении принципов, установленных международным правом. Судебная практика Европейского Суда указывает на нарушения принципов, установленных Конвенцией о защите прав человека и основных свобод 1950 года, в качестве основания для ссылки на оговорку о публичном правопорядке (решения по делу *Krombach v. Bamberski*, C 7/98, решение от 28.03.2000, ECR 2000/3 / 1-01935, и против Нидерландов, 22.09.1994, A. 297-B).»

stopniu z porządkiem prawnym państwa, w którym dochodzi do wykonania orzeczenia, ponieważ narusza zasadę podstawową. Złamanie zakazu kontroli orzeczenia zagranicznego co do meritum jest możliwe, jeżeli naruszenie stanowi oczywiste pogwałcenie zasady prawnej uważanej za istotną w porządku prawnym państwa, w którym dochodzi do wykonania lub pogwałcenie prawa uznanego w tym porządku za podstawowe.

Przepis art. 34 pkt 1, który stanowi przeszkodę w realizacji celu rozporządzenia, tj. zagwarantowania swobodnego przepływu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych między poszczególnymi państwami Wspólnoty, powinien być interpretowany w sposób ścisły (wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 02.06.1994 r. w sprawie Solo Kleinmotoren, C-414/92, ECR 1994/6/1-02237). Ze względu na zakaz merytorycznej kontroli orzeczenia zagranicznego, wynikający z art. 36 i 45 ust. 2 rozporządzenia, sąd państwa wezwanego nie może odmówić uznania lub wykonania orzeczenia jedynie z powodu różnicy między normą prawną zastosowaną przez sąd państwa pochodzenia a normą, jaką zastosowałby sąd państwa wezwanego, gdyby to on orzekał w sprawie. Sąd państwa wezwanego nie może też badać prawidłowości oceny prawnej ani oceny stanu faktycznego dokonanych przez sąd państwa pochodzenia (wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 28.03.2000 r., C-7/98, pkt 36).

Istota niezgodności orzeczenia sądu zagranicznego z porządkiem prawnym państwa wezwanego w kontekście klauzuli porządku publicznego nie polega na jego niezgodności z przepisami prawa tego państwa, nawet bezwzględnie obowiązującymi, lecz na sprzeczności skutków jego uznania i wykonania z podstawowymi zasadami porządku prawnego państwa, w którym ma ono nastąpić. Jak ustalono w piśmiennictwie, „zasadą prawną” w przyjętym tu rozumieniu jest norma nadrzędna, bardziej ogólna i chroniąca dobro szczególnie cenne w porównaniu z innymi „zwykłymi normami”. Chodzi przy tym nie o każdą zasadę prawną, lecz jedynie o niektóre „podstawowe” dla porządku prawnego. Podkreślenia wymaga, że celem klauzuli porządku publicznego, o której mowa, nie jest ochrona konkretnego interesu strony, naruszonego np. przez błędne zastosowanie przepisu, czy jego niezastosowanie, lecz ochrona porządku prawnego państwa wezwanego.

Oczywiście chybione ze wskazanych przyczyn jest powoływanie się przez skarżącego na sprzeczność orzeczenia z art. 731 w związku z art. 755 KPC jako podstawę uzasadniającą odmowę jego wykonania na terenie Polski, jak też wywodzenie tej sprzeczności z przekonania o tym, jak o udzieleniu zabezpieczenia w zawisłej między stronami sprawie orzekłby na jego podstawie sąd polski. Należy podzielić pogląd Sądu Apelacyjnego, że zakaz wynikający z art. 731 KPC nie dotyczy zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych przez unormowanie praw i obowiązków stron na czas trwania postępowania (art. 755 § 1 pkt 1 KPC). (...)

Nie może odnieść skutku skierowana pod adresem orzeczeń sądów czeskich krytyka dotycząca orzeczonego sposobu zabezpieczenia i związany z nią postulat dokonania „choćby pobieżnej, merytorycznej oceny okoliczności niniejszej sprawy, na potrzeby oceny, czy rozstrzygnięcia sądów czeskich mają charakter arbitralny i jawnie dyskryminacyjny”, gdyż sprzeciwiają się temu bezwzględne przepisy art. 36 i 45 ust. 1 rozporządzenia. W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny trafnie nie podzielił stanowiska uczestnika, który formułując zarzut pozbawienia go przed sądami czeskimi prawa do obrony, przez oparcie rozstrzygnięcia na prywatnej opinii biegłego i braku wyważenia interesów obu stron, zmierzał w istocie do narzucenia Sądowi Apelacyjnemu powinności merytorycznej kontroli orzeczenia sądu czeskiego.

Nie zachodzi zarzucane w skardze kasacyjnej naruszenie art. 34 i 45 rozporządzenia przez nieuwzględnienie przy wydawaniu zaskarżonego postanowienia, że postanowienie sądu czeskiego o zabezpieczeniu, zakazujące przedsiębiorcy - uczestnikowi w innym państwie produkcji, importu, eksportu, sprzedaży i dystrybucji opisanego w nim autobusu jest niezgodne z zasadą swobodnego przepływu towarów i wolnej konkurencji wynikającą z art. 3 ust. 1 lit a oraz art. 28-30 TWE, która weszła do krajowego porządku prawnego.

Pozostawiając na uboczu kwestię, czy zarzucane błędne zastosowanie prawa wspólnotowego, w szczególności zasady swobodnego przepływu towarów i swobody konkurencji, stanowi oczywiste

Примечание [МК2]: «Суть несоответствия решения иностранного суда с правовым порядком государства в контексте оговорки о публичном порядке заключается не в несоблюдении правовых норм этого государства, даже обязательно применимых, а в противоречии последствия его признания и исполнения с основополагающими принципами правопорядка государства, в котором оно должно признаваться и исполняться. Как было установлено в литературе, «принцип правопорядка» в понимаемом здесь смысле является более высоким, более общим и защищающим стандартом, который особенно ценен по сравнению с другими «обычными нормами». Речь идет не о каждом правовом принципе, а только о каком-то «базовом» для данного правопорядка. Следует подчеркнуть, что цель данной оговорки о публичном правопорядке состоит не в том, чтобы защитить конкретные интересы стороны, нарушенные, например, неправильным применением положения или его неприменения, а в том, чтобы защитить правовой порядок данного государства.»

naruszenie zasady prawa traktowanej jako podstawowa w ramach polskiego porządku prawnego, w pierwszej kolejności wskazać trzeba, że zasada ta ustanawia ochronę działań zgodnych z prawem i nie ma charakteru bezwzględnej. Zgodnie z art. 30 TWE, wymiana handlowa między państwami członkowskimi Unii Europejskiej może zostać zakazana lub ograniczona, jeżeli jest to uzasadnione m.in. ochroną własności komercyjnej i przemysłowej. Do istoty sporu należy w konkretnej sprawie badanie i ocena istnienia przesłanek ustanowienia takiego zakazu lub ograniczenia. Sąd czeski przyjął, że zostało ono wykazane umową licencyjną, protokołami przekazania dokumentacji rysunkowej oraz opinią biegłego, z których wynika, iż uczestnik, mimo wygaśnięcia umowy licencyjnej, nadal produkuje autobusy zawierające jednakowe z nią elementy. Ocena tych ustaleń i opartych na nich ocen prawnych nie należała, o czym już była mowa, do kognicji Sądu Apelacyjnego. Zbędne było zatem dowodzenie - czego domagał się uczestnik - okoliczności mających prowadzić do ich podważenia, a to uzasadniało oddalenie zgłoszonych przez niego wniosków dowodowych. Nie doszło więc do zarzucanego naruszenia art. 233 w związku z art. 227 KPC. W tej sytuacji dostrzeżony przez skarżącego niedostatek motywacji stanowiska Sądu Apelacyjnego w zakresie dotyczącym oddalenia zarzutów naruszenia art. 3 ust. 1 lit. a oraz 28-30 TWE, który - chociaż okazał się uzasadniony - nie mógł wpłynąć na wynik sprawy.

Nie można odmówić racji twierdzeniu skarżącego, że naruszenie zasad porządku publicznego w zakresie prawa procesowego wykracza poza sytuację określoną w art. 34 ust. 2 rozporządzenia, zachodzi ono bowiem wówczas, gdy postępowanie przed sądem pochodzenia orzeczenia w sposób rażący odbiega od podstawowych zasad prawa procesowego, którymi są reguły i gwarancje procesowe państwa uznającego i na ich gruncie nie może być zaakceptowane. Naruszenia takie jednak, sprowadzające się do twierdzonej przewlekłości postępowania, co było już przedmiotem postępowania przed Sądem Konstytucyjnym w Pradze, który oddalił skargę uczestnika, nie zostały przez uczestnika wykazane.

Z tych względów Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną (art. 398¹⁴ KPC).